

Autor: Patrick Iber

V květnu 1967 někdejší důstojník CIA Tom Braden v novinách *Saturday Evening Post* pod titulkem „I'm glad the CIA is 'immoral.'“ (Jsem rád, že je CIA „nemorální“) zveřejnil otevřené doznání. Braden potvrdil nějakou dobu narůstající podezření novinářů: CIA skutečně byla zodpovědná za tajné financování velkého množství skupin „občanské společnosti,“ jako například **National Student Association** a mnoha socialistických evropských odborových skupin, aby tak čelila aktivitám podobných sovětských organizací. „Ve většině Evropy,“ napsal Braden, „byli v 50. letech socialisté, tedy lidé, kteří se označovali za ‚levici‘ – a právě ti, které řada Američanů nepovažovala za o nic lepší než komunisty – skoro jediní, komu aspoň trochu záleželo na boji proti komunismu.“

Hlavním bodem snah CIA při organizaci úsilí protikomunistických umělců a intelektuálů byl **Kongres pro svobodnou kulturu (CCF)**, založený roku 1950. Ze svého ústředí v Paříži Kongres pod hlavičkou odporu proti totalitě zastřešoval mnohé přední myslitele. CIA to viděla jako příležitost zajistit, aby protikomunistické myšlenky a výroky nevycházely jen z úst reakcionářů; většinu členů CCF tvořili liberálové či socialisté antikomunistického stříhu. I s pomocí lidí ze CIA roztroušených v organizaci, včetně míst nejvyšších, pořádal CCF

přednášky, koncerty a řídil i vlastní umělecké galerie. 1] Podílel se např. na zorganizování turné Bostonského symfonického orchestru po Evropě v roce 1952 ve snaze přesvědčit skeptické Evropany o americké kulturní sofistikovanosti a tím nepřímo i o schopnosti postavit se do čela svobodné části bipolárního světa Studené války.

Nákupem tisíců výtisků dopředu, následně zdarma rozdáváných, CCF podporoval vydání mnoha dobových antikomunistických klasik jako *Nová třída* Milovana Djilase. Jeho nejpůsobivějším počinem však jistě byla vlastní stáj sofistikovaných literárních a politických časopisů. Vlajkovou lodí deníků CCF byl londýnský *Encounter*, Kongres však vydával také *Preuves* ve Francii, *Tempo Presente* v Itálii, rakouské *Forvm*, *Quadrant* v Austrálii, japonský *Jiyū* nebo *Cuadernos* a *Mundo Nuevo* v Latinské Americe – mezi mnoha dalšími.

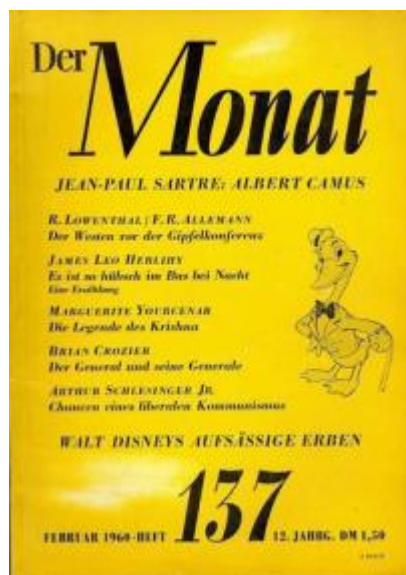
Skrze Kongres i podstatně přímočařejšími cestami se z CIA stal významný hráč na intelektuálním poli Studené války – asi nejbližší věc, jakou měla americká vláda k ministerstvu kultury, což za sebou zanechalo komplexní odkaz. Za Studené války se vcelku běžně rozlišovalo mezi „svobodnými“ a „totalitními“ společnostmi s odkazem na to, že jen v těch svobodných se mohou skupiny organizovat samostatně a nezávisle na státu. **Řada skupin, které se k této argumentaci uchýlovaly – včetně časopisů na této levici – však byla tajně přinejmenším zčásti sponzorována nástroji státní moci. Zda by umění a umělci byli bez kulturní činnosti CIA „revolučnější“ či nikoliv není snadné zodpovědět; jasně však je přinejmenším to, že tuto možnost příslušná místa nehodlala riskovat.** A časopisy zůstávají, i přes občasný záblesk uprostřed šera, upozaděny za spojením moci a vlastních zájmů. Následuje sedm z těch nejlepších, seřazených podle nejasného a subjektivního kritéria zahrnujícího kvalitu, význam i míru zapojení CIA.

The New Leader

The New Leader (Nový vůdce) vznikl ve 20. letech jako hlas amerického socialismu, ale na počátku Studené války už se ustavičně věnoval snášení důkazů o totalitní a imperialistické povaze Sovětského svazu. Na vrcholu své slávy na přelomu 40. a 50. let byl jeho šéfredaktorem Sol Levitas. Vztah publikace se CIA nebyl vždy úplně růžový; CIA dokonce považovala Levitasův antikomunismus za příliš urputný, sveřepý a „konzervativní.“ *The New Leader* totiž důsledně ukazoval totalitní povahu sovětské společnosti i kontrolu Kremlu nad komunismem po celém světě, zatímco CIA stála o umírněnější a „sofistikovanější“ hlas, který by snáz oslovil evropskou levici. Navzdory svému halasnému antikomunismu zůstal časopis v kontextu americké domácí politiky progresivní a jako jeden z prvních otiskl *Dopis z birminghamského vězení* Martina Luthera Kinga Jr.

Der Monat 2]

Der Monat (Měsíc) byl německý časopis založený roku 1948 Newyorčanem Melvinem Laskym, snažil se uvést v život kýženou politiku „kulturní svobody.“ O rok dřív vyvolal Lasky rozruch na Prvním sjezdu německých spisovatelů, když začal mluvit o stíhání a útlaku spisovatelů v Rusku. Lidé na Západě podle něj měli projevit podporu ruským spisovatelům, kteří museli žít v neustálém strachu z tajné policie a neustále se měnící stranické linie, díky níž se z nich přes noc mohly stát „dekadentní nástroje kontrarevoluční reakce.“ Časopis původně vydávaný pod záštitou americké okupační správy v rozděleném Německu se stal předlohou pro časopisy Kongresu a posléze i součástí této sítě. Mnozí Laskyho podezírali ze spolupráce s CIA, což však až do smrti popíral.

V *Der Monat* vyšly i příspěvky Theodora Adorna, Arthura Koestlera, Hannah Arendtové, Heinricha Bölla a Thomase Manna.

The Kenyon Review

Asi nejlepší literární časopis amerických dějin *Kenyon Review* založil roku 1939 John Crowe Ransom. Intelektuálové a lidé ze CIA, kteří řídili Kongres pro svobodnou kulturu, Ransoma zbožňovali a využívali jeho literárních konexí i jeho samotného k vyhledání nadějných studentů a literárních přátel, které by mohli získat pro práci ve své organizaci. Dokonce i Ransomova technika „nové kritiky,“ považovaná kvůli zdržení se zkoumání sociálního a politického kontextu literárního díla za typicky konzervativní „studenoválečnou“ formu rozboru, byla mnohými přirovnávána ke špionážní práci, při níž lze pozorným čtením odhalit skryté plány a významy.

Částečný výčet takřka nepřekonatelného soupisu autorů *Kenyon Review* zahrnuje Roberta Lowella, T.S. Eliota, Flannery O'Connorovou, Thomase Pynchona, Nadine Gordimerovou, Randall Jarrella a Joyce Carol Oatesovou. Tento časopis a další – včetně *Hudson Review*,

Sewanee Review, *Poetry*, *Daedalus*, *Partisan Review* a *The Journal of the History of Ideas*, prodával stovky a dokonce tisíce výtisků Kongresu na distribuci – a někdy dostával peníze i přímější cestou. Tato pomoc byla pro takto malou publikaci zásadní; v roce 1969, jen několik let poté, co odhalení o zapojení CIA znamenalo konec této výpomoci, musela na deset let přerušit činnost. Ransom následně vystřídal v pozici šéfredaktora *Kenyon Review* Robie Macauley, kterého získala CIA o několik let dříve.

The Paris Review

Ze všech publikací na našem seznamu je napojení *Paris Review* na CIA zřejmě nejvolnější. Podobně jako *Kenyon Review* lze i *Paris Review* směle označit za jeden z nejlepších literárních časopisů 20. století. Pod vedením **George Plimptona** se v něm objevily příspěvky spisovatelů jako Italo Calvino, Samuel Beckett, Philip Roth, V. S. Naipaul, Jack Kerouac, Donald Barthelme, Jeffrey Eugenides a Jonathan Franzen. Jednoho ze spoluzakladatelů *Paris Review* **Petera Matthiesena** naverbovala do svých služeb CIA a časopis zprvu sloužil jako jeho krytí. Tvrdil však, že tím spojení končilo a že *Paris Review* nikdy nespadal pod křídla CCF. Joel Whitney však při sběru informací pro článek vydaný v roce 2012 v *Salonu* prošel archivy *Review* a našel hlubší než přiznaný kontakt s Kongresem a tím pádem i s CIA. Něco z toho bylo v podstatě nevyhnutelné – společné zájmy i pařížské literární prostředí – záznamy však také jasné ukazují finanční prospěch *Paris Review* z prodeje článků k přetisknutí v časopisech CCF. K přímému řízení jako v případě *Der Monat* nebo *Encounter* to sice mělo daleko, přesto však *Paris Review* z CIA finanční prospěch měl a existují nepřímé

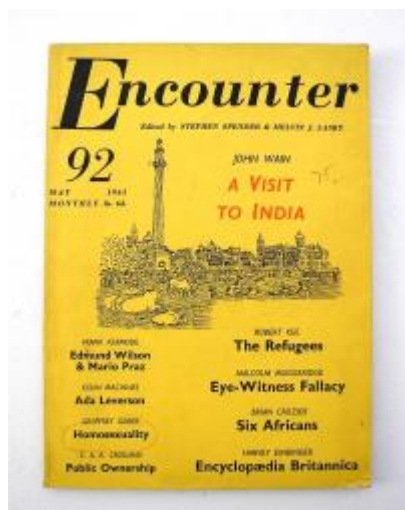
důkazy, že to ovlivnilo mj. výběr autorů pro rozhovory na pokračování. **Svým způsobem tak *Paris Review* prokazuje, jak obtížně bylo pro seriózní literární časopisy zůstat „apolitickými“ a protlouct se tímto obdobím Studené války bez nějaké formy interakce s CIA.**

Partisan Review

Partisan Review byl po několik krátkých let jedním z nejlepších vydávaných časopisů vůbec. Na přelomu 30. a 40. let, když jeho chod z větší části sponzoroval malíř **George Morris**, byl kontrolován avantgardní skupinou „literárních trockistů,“ kteří chtěli spojit kulturní modernismus s politickým antistalinismem. Roku 1937 zde vyšla i známá povídka Delmora Schwarze „**In Dreams Begin Responsibilities,**“ a jen v tomto čísle samotném našli čtenáři i příspěvky Wallace Stevense, Edmunda Wilsona, Jamese T. Farrella, Pabla Picassa, Jamese Ageeho, Mary McCarthyové a Dwighta Macdonalda. Často sem přispíval i George Orwell a *Partisan Review* jako první přinesl řadu klasických esejí o kritice, včetně „**Avant-Garde and Kitsch,**“ Clementa Greenberga a „**Notes on ‚Camp‘**“ Susan Sontagové. Svého vrcholu časopis podobně jako mnoho jiných dosáhl nedlouho po svém vzniku. Když jej v 50. letech začala podporovat CIA, přišel o část své původní energie a jeho politické směřování se stále více klonilo k neokonzervatismu, jako „malý časopis“ však pokračoval až do roku 2003. (Díky Bostonské univerzitě jsou všechna vydání *Partisan Review* volně k dispozici online.)

Encounter

Londýnský *Encounter* byl pokládán za korunní klenot vydavatelského programu Kongresu pro svobodnou kulturu. Vznikl roku 1953, jeho šéfredaktorem byl nejprve **Irving Kristol**, jehož později vystřídal **Melvin Lasky**, zatímco literární stránky dlouhá léta zaštiťoval básník **Stephen Spender**. Pravidelně se zde objevovali britští i američtí spisovatelé včetně **Isaiaha Berlina**, **Mary McCarthyové**, **Hugh Trevor-Ropera**, **W.H. Audena**, **Daniela Bella**, **Arthura Schlesingera Jr.**, **Bertranda Russella**, **Stuarta Hampshirea** či **Johna Kennetha Galbraitha**. Často se mu připisuje lví podíl na odklonu britské intelektuální scény od socialismu k „atlantické“ proamerické perspektivě. **Edward Shils** na jeho stránkách předložil své myšlenky z „Konce ideologie“ a **C. P. Snow** zveřejnil své eseje o „dvojí kultuře“ přírodních a společenských věd. V časopise vyšla také „**The English Aristocracy,**“ klasická esej **Nancy Mitfordové** o „**U a ne-**

U angličtině“ popisující odlišnou výslovnost různých tříd britské společnosti. Pomohl také představit anglickým čtenářům spisovatele jako **Jorge Luis Borges**, často se v něm objevovaly i vtipné a informované protikomunistické příspěvky **Leszka Kolakowského**. (Pro dobrý výtah ideologie časopisu viz jeho „**How to be a Conservative-Liberal Socialist**“ /Jak být konzervativně-liberálním socialistou/ – ustavující dokument toho, co nazývá „Mocnou internacionálou, jež nikdy nevznikne“). Síla *Encounteru* byla taková, že přežil i skandály CIA na konci 60. let a publikace na vlastních nohou pokračovala až do 90. let. Všechna vydání *Encounteru* jsou volně dostupná online.

Mundo Nuevo

Programy Kongresu pro svobodnou kulturu se však neomezovaly jen na Evropu. V polovině 60. let se CCF pokusil proměnit svou latinskoamerickou operaci z neefektivního boje proti relativně obskurním místním prosovětským komunistickým stranám na něco, co by účinně a přitom nenápadně dokázalo podkopat Castrovu Kubu. V roce 1965 zanikl časopis *Cuadernos* a o rok později jej ve snaze přilákat levicovější spisovatele nahradil CCF *Mundem Nuevo*. První šéf této publikace Uruguayec **Emir Rodríguez Monegal** tvrdil, že se pokouší o zprostředkování míru v kulturní Studené válce a upřímný dialog o umění a politice na Kubě.

Podobně jako i v dalších na CCF napojených časopisech se i v *Mundo Nuevo* objevovaly eseje kritické k americké politice v Latinské Americe a Vietnamu. Jeho užitečnost z pohledu americké vlády spočívala v obhajobě zodpovědnosti umělce jako nezávislého kritika moci a nikoliv součástky revoluční proměny společnosti. Kubánští intelektuálové s vědomím vazeb časopisu CCF však odmítli polknout návnadu; několik prvních čísel *Mundo Nuevo* přesto bylo jednoznačným úspěchem. I komunistický básník Pablo Neruda, jehož kandidaturu na Nobelovu cenu se jen o několik let dříve pokoušel CCF překazit, přispěl několika básněmi. Najdeme zde rozhovory s Carlosem Fuentesem a Jorge Luisem Borgese a beletrii, jež zásadně přispěla k rozmachu latinskoamerické literatury od Josého Donosa a Guillerma Cabrera Infanteho. Nejvíce asi překvapí otištění raných úryvků z tehdy ještě nevydaných *Sto roků samoty* Gabriela Garcíi Márqueze. García Márquez, později proslavený svým přátelstvím s Fidelem Castrem, po brzkém odhalení napojení časopisu na CIA svého příspěvku litoval. Přesto však José Donoso ve svých pamětech o rozmachu latinskoamerické literatury napsal, že časopis *Mundo Nuevo* byl „hlasem latinskoamerické literatury své doby“ a stál v centru zásadního fenoménu světové literatury.

Poznámky:

1] Organizace během 50. let uspořádala několik výstav abstraktního expresionismu. Jedna z těch nejvýznamnějších, „**The New American Painting**,“ navštívila v letech 1958-9 všechna významná evropská města. Mezi další vlivné výstavy patří „**Modern Art in the United States**“ (1955) a „**Masterpieces of the Twentieth Century**“ (1952). Viz **Moderní umění jako „zbraň“ CIA**, *The Independent* 25. října 2015.

2] „Během let byl *Der Monat* financován prostřednictvím ‚tajných fondů‘ Marshallova plánu, následně americkou zpravodajskou službou CIA, Fordovou nadací a poté opět CIA. Už jen pro

DĚLSKÝ POTÁPĚČ

zdroje svého financování byl magazín zcela počinem - a příkladem - americké studenoválečné strategie na kulturním poli.“ Viz Saunders, *Cultural Cold War* (1999), s. 26.

Esej Patricka Ibera *Literary Magazines for Socialists Funded by the CIA, Ranked* vyšla na stránkách The Awl 24. srpna 2015.